

Maljević Almir¹

USLOVNA OSUDA U PRAKSI OPĆINSKIH SUDOVA I i II SARAJEVU I OPĆINSKOG SUDA U TUZLI²

PRACTICAL IMPLEMENTATION OF SUSPENDED
SENTENCE BY MUNICIPALITY COURTS I AND II SARAJEVO
AND MUNICIPALITY COURT TUZLA

Sažetak

U ovom radu prezentiramo rezultate istraživanja praktične primjene uslovne osude od strane sudija na Općinskom sudu I i II u Sarajevu i Općinskom sudu u Tuzli. U ovom istraživanju smo došli do vrlo zanimljivih rezultata naročito kada je riječ o utvrđivanju kazne za počinjeno djelo, a koja će biti izrečena kao uslovna, kao i kada je riječ o utvrđivanju vremena provjeravanja. Ništa manje interesantni nisu niti rezultati koji se odnose na strukturu počinjenih krivičnih djela za koja je uslovna osuda izricana, te rezultati koji se odnose na izricanje uslovne osude sa zaštitnim nadzorom.

Ključne riječi: uslovna osuda, utvrđena kazna, vrijeme provjeravanja, uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom, opoziv uslovne osude

Uvod

Potpuno elaboriranje uslovne osude, kao posebne krivične sankcije, u sistemu krivičnih sankcija Bosne i Hercegovine, sa svojim vrlo specifičnim sadržajem i svrhom, pored teoretskih promišljanja, nužno implicira i njeno istraživanje u judikaturi. Kako je o uslovnoj osudi, u teoretskom smislu, sve manje-više poznato, u ovom radu bit će riječi o primjeni uslovne osude u praksi sudova. Istraživanje

¹ Asistent Fakulteta kriminalističkih nauka u Sarajevu

² Ovaj rad predstavlja djelimično izmijenjeni i prilagođeni istraživački dio diplomskog rada «Uslovna osuda» odbranjenog na Fakultetu kriminalističkih nauka, Univerziteta u Sarajevu

koje smo obavili limitirano je prostorno i vremenski. Odlučili smo da ispitamo praktičnu primjenu uslovne osude od strane sudija Općinskih sudova I i II u Sarajevu i Općinskog suda u Tuzli. Željeli smo da obuhvatimo glavni grad i glavni industrijski centar u BiH, smatrajući da na taj način možemo izvući zaključke i za cijelu BiH. Vremenski, rad je limitiran na 1988., 1997. i 1998. godinu. 1988. godinu smo uzeli kao prijeratnu godinu koja će nam omogućiti da sagledamo broj opozvanih uslovnih osuda u prijeratnom vremenu. 1997. i 1998. godinu smo uzeli kao dvije poslijeratne godine koje će nam omogućiti vršenje komparacije u odnosu na 1988. godinu, kao prijeratnu, ali i komparaciju 1997. u odnosu na 1998. godinu.

Problem i ciljevi istraživanja

Cjelokupan problem rada definirali smo kao set pitanja, koja će nam, ukoliko na sva dobijemo odgovore, u potpunosti pojasniti na koji se to način uslovna osuda primjenjuje u praksi pomenutih sudova. Ovim istraživanjem želimo da dobijemo odgovore na slijedeća pitanja:

- 1.) Koliki je udio uslovne osude u ukupnoj masi krivičnih sankcija?
- 2.) Za koja krivična djela je uslovna osuda izricana?
- 3.) Koja je sankcija propisana za ta djela?
- 4.) Koje je sankcije, u konkretnim slučajevima sud utvrdio?
- 5.) Koje je vrijeme provjeravanja sud odredio?
- 6.) Koliko je opozvanih uslovnih osuda?
- 7.) Koliko je izrečeno uslovnih osuda sa zaštitnim nadzorom?
- 8.) Koje je mjere, u okviru zaštitnog nadzora, sud odredio?
- 9.) Koliko je trajanje zaštitnog nadzora?
- 10.) Koliko je uslovnih osuda sa zaštitnim nadzorom opozvano?

Odgovori na postavljena pitanja omogućit će nam izvođenje odgovarajućih zaključaka. Pokušat ćemo da utvrdimo odnos između uslovne osude i ostalih krivičnih sankcija, odnosno, u kom obimu uslovna osuda participira u ukupnoj masi izrečenih krivičnih sankcija. Time će se steći uslovi za izvođenje zaključka o tome da li se uslovna osuda primjenjuje preširoko ili, pak, preusko.

Također, mi želimo da utvrdimo i odnos između zakonom propisanih sankcija i sankcija utvrđenih u konkretnim slučajevima. Zapravo, mi želimo da utvrdimo da li sud teži izricanju minimalnih kazni, ili pak, primjenjuje odredbe o ublažavanju zakonom propisane kazne, kako bi zadovoljio uslov postavljen u čl.62.3. Krivičnog Zakona Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu KZFBiH),³ u kome stoji da se uslovna osuda može izreći ako je učinitelju utvrđena kazna zatvora u trajanju do 2 godine ili novčana kazna.

S obzirom na prirodu uslovne osude, zanimao nas je i odnos između utvrđene kazne i određenog vremena provjeravanja. Mi želimo da utvrdimo da li postoji srazmjer između utvrđene kazne i određenog vremena provjeravanja, tj. Da li se za utvrđenu kaznu u dužem trajanju određuje i duže trajanje vremena provjeravanja. To nas zanima iz razloga što se, i kod odmjeravanja kazne i određivanja dužine trajanja vremena provjeravanja, u obzir uzimaju iste okolnosti, te je logično očekivati postojanje određenog srazmjera.

Podatke koje smo obrađivali prikupili smo uvidom u službene evidencije presuđenog kriminaliteta pomenutih sudova u navedenim godinama. Zbog načina vođenja evidencija u krivičnim pisarnicama naših sudova, napominjemo da se svi podaci, u ovom radu, odnose na prvostepene presude kojim je izrečena uslovna osuda. Da bismo u određenoj mjeri ispravili ovaj nedostatak, izvršili smo uvid u drugostepene odluke viših sudova, čime ćemo ukazati na obim uslovnih osuda koje su u toku 1998. godine ukinute ili opozvane ili preinačene.

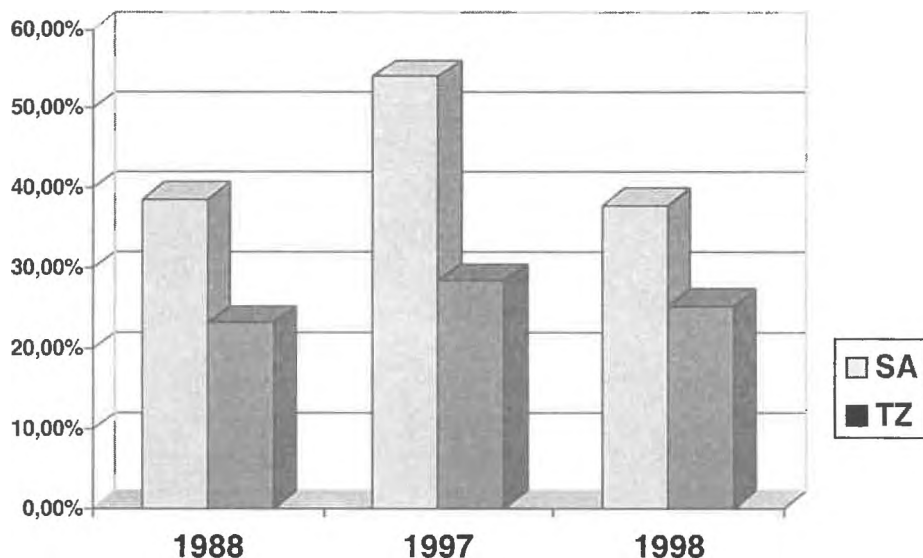
Da bismo iz podataka izvukli određene zaključke i, uopće omogućili poređenje (napominjemo na razliku u broju stanovnika u Tuzli i Sarajevu), podatke ćemo statistički obraditi. Bazirat ćemo se na izračunavanje matematičkih srednjih vrijednosti, uz napomenu da ćemo se, kada to bude potrebno, koristiti zaokruživanjem u skladu sa zakonima matematike. Ovdje želimo da ukažemo na mogućnost postojanja izvjesnih minimalnih

³ Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, «Službene novine FBiH» br. 36/03

odstupanja u rezultatima koji su posljedica nedostatka podataka u krivičnim upisnicima, te, stoga, prihvatamo kritike u tom smislu.

Uslovna osuda u ukupnoj masi krivičnih sankcija

Kada smo odlučili da istražujemo praktičnu primjenu uslovne osude, prvo pitanje koje smo sebi postavili jeste obim praktične primjene uslovne osude, tj. u kom obimu uslovna osuda participira u ukupnoj masi krivičnih sankcija. Obzirom na probleme na koje smo naišli pokušavajući da odgovorimo na ovo pitanje, nismo u mogućnosti da prezentiramo i tačan obim primjene ostalih krivičnih sankcija. Morali smo se zadovoljiti podatkom o broju izrečenih uslovnih osuda i njegovim dovođenjem u vezu sa brojem procesa vođenih protiv pojedinih osoba, pred pomenutim sudovima. Na taj način dobili smo podatke koliko je procesa okončano izricanjem uslovne osude i te rezultate prezentiramo na Grafikonu 1.



Grafikon 1.- Obim praktične primjene uslovne osude

Prvi pogled na grafikon daje nam impresiju širine obima i dinamike praktične primjene uslovne osude na općinskim sudovima u Sarajevu i Tuzli. Analizirajući grafikon došli smo do određenih zaključaka, i to :

1) Možemo reći da se uslovna osuda mnogo šire primjenjuje u Sarajevu (od 37,86% u 1998. godini do 54,09% u 1997. godini, nego u Tuzli (od 23,27% u 1988.godini do 28,52% u 1997.godini;

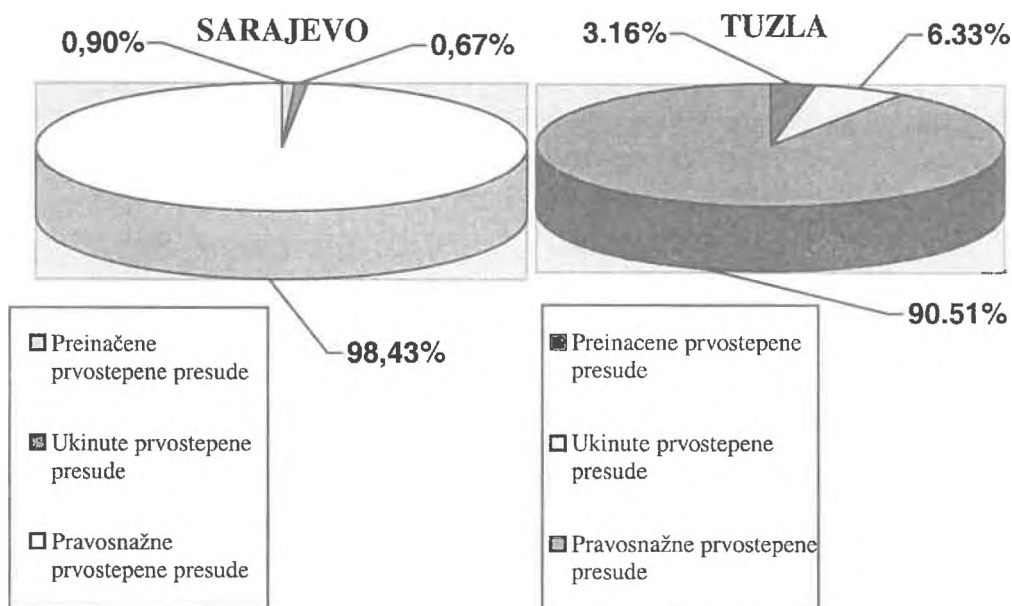
2) I u Sarajevu i u Tuzli, uslovna osuda je u najširem obimu bila izrečena u 1997. godini. Također, ne možemo a da ne primijetimo da je statistički najznačajnija razlika u pogledu obima izrečenih uslovnih osuda evidentna u toku 1997. godine, u toku koje je uslovna osuda skoro dva puta češće izricana nego u Tuzli.

3) U Sarajevu obim praktične primjene uslovne osude, u posmatranim periodima, nikada nije bio ispod 37,86%, a u istim periodima u Tuzli, nikada nije bio veći od 28,52%. To praktično znači da od 10 osuđenih u Sarajevu vrlo je vjerovatno da će najmanje četverici biti izrečena uslovna osuda, a u Tuzli, od 10 osuđenih uslovna osuda vrlo vjerovatno nikad neće biti izrečena u više od 3 slučaja, što još jednom potvrđuje zaključak iznesen pod 1.

4) U Tuzli je evidentan kontinuitet u obimu izricanja uslovne osude, dok su u Sarajevu primjetne osjetne oscilacije.

Ukinute i preinačene presude kojima je izrečena uslovna osuda

Kao što smo naveli u uvodnom izlaganju, rad je baziran na ispitivanju prvostepenih presuda. Iz tog razloga smo izvršili provjeru prvostepenih odluka na koje je izjavljena žalba u toku 1998. godine. Grafikon 2. pokazuje odnos ukinutih, preinačenih i pravosnažnih presuda kojima je izrečena uslovna osuda.



Grafikon 2.

Ukinute presude

Od 1,57% slučajeva, na koje je izjavljena žalba, 0,67% presuda je ukinuto. To znači da je u 0,67% slučajeva drugostepeni sud, odlučujući po žalbi, utvrdio da postoji bitna povreda odredaba krivičnog postupka ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, te je s toga, donio rješenje kojim se presuda ukida i vraća prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

U Tuzli je od 9,49% slučajeva, na koje je izjavljena žalba, 6,33% prvostepenih presuda kojima je izrečena uslovna osuda, ukinuto.

Preinačene presude

U 0,9% slučajeva u Sarajevu i u 3,16% slučajeva u Tuzli, drugostepeni sud je, odlučujući po žalbi ili ex officio, utvrdio da su činjenice koje su bitne za donošenje prvostepene presude pravilno utvrđene, ali i da se s obzirom na pravilno utvrđeno činjenično stanje, a zbog pravilne primjene zakona ima donijeti drugačija presuda.

U Sarajevu je u 0.67% izrečenih uslovnih osuda preinačeno u kaznu zatvora, a 0,22% izrečenih uslovnih osuda preinačeno je u uslovnu osudu sa novom utvrđenom kaznom zatvora u dužem trajanju i novim, dužim, vremenom provjeravanja, ili u uslovnu osudu bez dodatne novčane kazne.

U Tuzli je 1,27% izrečenih uslovnih osuda preinačeno u oslobađajuću presudu, a ,9% izrečenih uslovnih osuda u zatvorsku kaznu.

Za koja je krivična djela uslovna osuda izricana

Prije nego prezentiramo strukturu krivičnih djela za koja su sudovi tokom 1988., 1997., i 1998. godine izricali uslovnu osudu osjećamo potrebu da podsjetimo na pozitivne propise, tj. odredbe KZ FBiH koje definiraju za koja se to djela uslovna osuda može izreći.

U čl.62. KZ FBiH

(3) Uslovna osuda se može izreći kad je učinitelju krivičnog djela utvrđena kazna zatvora u trajanju do 2 godine ili novčana kazna.

(4) Za krivična djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju od 10 godina ili teža kazna uslovna osuda može se izreći samo ako je kazna iz stava 1 . ovog člana utvrđena ublažavanjem zakonom propisane kazne.

(5) Uslovna osuda se ne može izreći ni za djela za koja se ni ublažavanjem ne može izreći kazna manja od jedne godine.

Ova odredba probudila je u nama interesovanje da istražimo za koja je to djela uslovna osuda bila izrečena u pomenutim periodima. Generalni prikaz rasporeda izrečenih uslovnih osuda po glavama KZ-a, sudovima i godinama pokazuje Grafikonu br 3., 4. i 5. (vidjeti prilog).

Ono što nam je prvo privuklo pažnju jesu glave KZ-a u okviru kojih nije bilo izrečenih uslovnih osuda. Uvidom u KZ spoznali smo da se radi o:

Glava VIII- Krivična djela protiv samoupravljanja;

Glava IX- Krivična djela protiv radnih odnosa ;

Glava XIII- Krivična djela protiv zdravlja ljudi.

Analizirajući krivična djela u okviru pomenutih glava zaključili smo da se radi o djelima za koja je u većini slučajeva propisana kazna zatvora u trajanju do 1 godine ili novčana kazna, odnosno o djelima za koja bi bilo moguće izreći uslovnu osudu. Iz toga izvodimo zaključak da je osnovni razlog neizricanja uslovnih osuda za ta djela, zapravo, neizvršenje tih krivičnih djela.

Slučajevi iz sudske prakse

Mnogi ljudi smatraju da je uslovna osuda sankcija koja se izriče manjem broju počilaca lakših krivičnih djela. Ovo naše malo istraživanje jasno je pokazalo da, gotovo nema glave KZ-a u okviru koje nije bila izrečena makar jedna uslovna osuda. U narednim izlaganjima pokazat ćemo samo neke slučajeve iz sudske prakse u kojima je izrečena uslovna osuda.

čl. 251.1 Posredovanje u vršenju prostitucije

S.B.i S.A. (supružnici) 17-godišnju M.E. preko Splita odvođe u Peruđu da joj, navodno, obezbijede posao u Italiji. Međutim po dolasku u Italiju oni joj obezbjeđuju veći broj kondoma i odvođe je na ugao dviju ulica. Naređuju joj da spolni odnos na ulici naplaćuje 50 DM, a u sobi 100 DM.

Sud je u ovom slučaju utvrdio kaznu zatvora u trajanju od 10 mjeseci i izrekao uslovnu osudu sa vremenom provjeravanja od 2 godine. Prilikom odlučivanja o vrsti kazne sud je cijenio sve okolnosti. Kao olakšavajuće okolnosti sud navodi neosuđivanost optuženih, protok vremena od izvršenja krivičnog djela, držanje pred sudom. Otežavajućih okolnosti sud nije našao.

čl. 88.1. Silovanje

6. januara 1989. godine M.M. ispred željezničke stanice, malodobnu V.B. uvrtnjem ruke iza leđa, šamaranjem i prijetnjom da će je ubiti ako bude vrištala, prisilio da krene sa njim u tramvaj. Tramvajem su se odvezli do Nedžarića, otišli u studentski dom Bratstvo i jedinstvo, u sobu 914.M.M. je zaključao sobu a V.B. je pokušala izaći. On ju je zatim nekoliko puta udario po glavi, gurnuo na krevet i naredio da se skine. Kada je ona odbila on ju je ponovo udario nekoliko puta i poderao joj odjeću i pored opiranja izvršio obljubu, što je poslije ponovio.

I u ovom slučaju sud je izrekao uslovnu osudu i to bez obrazloženja. U presudi se, još, navodi i da je tužilac odustao od žalbe.

čl.245 .1 Neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga i čl. 246.2 Omogućavanje uživanja opojnih droga (kvalifikovani oblik)

M.S. (33) , 1994. godine dao na korištenje "travu" maloljetnim P.I., M.N., I.E. i A.N., a 1995. godine uzgajio 10 stabljika indijske konoplje.

Sud je nakon što je ocijenio sve okolnosti vezane za krivično djelo i počinioca, utvrdio kaznu zatvora u trajanju od 9 mjeseci i izrekao uslovnu osudu s vremenom provjeravanja od 2 godine.

Kao olakšavajuće okolnosti sud je uzeo iskreno priznanje, radi se o porodičnom čovjeku, tokom rata bio je pripadnik najelitnijih jedinica ARBiH, iskreno kajanje, obećanje da će se kloniti ovakvog ponašanja, korektno držanje pred sudom, fino vladanje poslije izvršenja krivičnog djela, prestao uživati opojne droge.

Kao otežavajuće okolnosti sud je naveo raniju osuđivanost (148.1 i 217.3) KZ SRBiH.

čl.38.1 Ubistvo iz nehata

9.5. 1994. godine H.E. je na prvoj borbenoj liniji, olako držeći da do zabranjene posljedice neće doći, a pogrešno smatrajući da se radi o neprijateljskom vojniku, nakon što je čuo pucnjavu u blizini zemunice, izašao i ugledao siluetu. Potom je povikao da baci oružje, a zatim u tom pravcu opalio 5-6 metaka. Jedan od metaka pogodio je saborca M.S. u predio grudnog koša i nanio mu povredu od koje je na licu mjesta nastupila smrt.

Sud je utvrdio kaznu zatvora u trajanju od 6 mjeseci i izrekao uslovnu osudu sa vremenom provjeravanja od 2 godine.

Kao olakšavajuće okolnosti sud je uzeo raniju neosuđivanost, u cijelosti priznanje učinjenog djela, najdublje kajanje (saborac i radni kolega), porodična osoba (dvoje malodobne djece).

Sud nije našao da postoje otežavajuće okolnosti.

čl.245.1 Neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga

A.S. (24) je najprije nabavio 100 sjemenki biljke indijska konoplja, a zatim ih posadio od čega je izrasla 81 stabljika visine 1-1,5 metara, koje je nakon sazrijevanja namjeravao ubrati i koristiti za svoje potrebe iako je nezakonita proizvodnja te biljke zabranjena.

Sud je utvrdio kaznu zatvora u trajanju od 8 mjeseci i izrekao uslovnu osudu sa vremenom provjeravanja od 2 godine.

Kao olakšavajuće okolnosti sud navodi raniju neosuđivanost, mladost, pripadnik ARBiH (dobrovoljac od '92, više puta ranjavan, invalid 40%), priznanje djela, korektno držanje pred sudom, dok nije našao da postoje otežavajuće okolnosti.

čl.148.2 Teška krađa (s obzirom na vrijednost ukradene robe)

B.A. (19) u periodu januar-juni 1996. godine , radeći kao fizički radnik u mesnici, koristeći povremeno odsustvo vlasnika

prodavao svježe meso i dio novca zadržavao za sebe, čime je vlasnika oštetio za 31500 dinara (tadašnjih 315 DM). Također, u periodu april-juni 1996. godine iz iste mesare uzeo četiri koluta sudžuke u vrijednosti 1200 dinara (12 DM).

Sud je utvrdio kaznu zatvora u trajanju od 6 mjeseci i izrekao uslovnu osudu sa vremenom provjeravanja od 2 godine.

Kao olakšavajuće okolnosti sud navodi raniju neosuđivanost, mladost, priznanje, dok ne nalazi da postoje otežavajuće okolnosti

Odnos između zakonom propisane i utvrđene kazne

Analizirajući odnos između zakonom propisane i utvrđene kazne zadovoljili smo se time da utvrdimo koliko je puta sud primjenjivao odredbe o ublažavanju zakonom propisane kazne, koliko je puta kao kaznu utvrdio opšti ili posebni minimum zakonom propisane kazne i koliko je puta kaznu odmjerio u okviru zakonom propisane kazne. Dobiveni rezultati prikazani su grafički na Grafikonima 6, 7 i 8 (vidjeti u prilogu).

Odnos između zakonom propisane i utvrđene kazne 1988. godine

Analiza prikupljenih podataka pokazuje da su sudije Općinskih sudova I i II u Sarajevu najčešće je utvrđivali kaznu zatvora u trajanju od 3 mjeseca, tj. u 33,12% slučajeva. Gotovo identična situacija je i na Općinskom sudu u Tuzli gdje je najčešće, također, utvrđivana kaznu zatvora u trajanju od 3 mjeseca, ili u 33,03% slučajeva. Zanimljivo je uočiti i činjenicu da je i u Sarajevu i u Tuzli najrjeđe utvrđena kazna zatvora u trajanju od 11 mjeseci. U Sarajevu je ova kazna utvrđena u 0,13% slučajeva dok u Tuzli nije uopće utvrđivana. U Tuzli, također, niti jednom nisu utvrđene kazne zatvora u trajanju od 9 i 10 mjeseci. Važno je primjetiti da je u Sarajevu u 92,94% slučajeva utvrđena kazna zatvora u trajanju od 6 mjeseci ili kraćem trajanju, dok je to u Tuzli u 97,88% slučajeva. To znači da se u Sarajevu sudovi ipak nešto češće odlučuju na utvrđivanje kazne u dužem trajanju od 6 mjeseci. Ovaj podatak ima

za posljedicu to da je prosječna utvrđena kazna u Sarajevu, za 1988. godinu, 4,11 mjeseca, a u Tuzli, za isti period, 3,51 mjeseca.

Odnos između zakonom propisane i utvrđene kazne 1997. godine

U 1997. godini, a kada je u pitanju utvrđivanje odnosa između zakonom propisane i u konkretnom slučaju utvrđene kazne, došlo do izvjesnih promjena u kriminalnoj politici suda u Tuzli. U tom periodu Općinski sud u Tuzli je najčešće utvrđivao kaznu zatvora u trajanju od 6 mjeseci i to u 28,06% slučajeva, dok su Općinski sudovi u Sarajevu tu kaznu utvrdili u 21,96% slučajeva. U Sarajevu je najčešće utvrđivana kazna zatvora u trajanju od 3 mjeseca, što se desilo u 39,6 % slučajeva. Također je vidljivo da je u Tuzli u 80,63% slučajeva utvrđena kazna zatvora u trajanju od 6 mjeseci ili u kraćem trajanju, dok se to u Sarajevu desilo u 92,4% slučajeva. Kao posljedica takvog utvrđivanja kazne imamo podatak da je prosječna utvrđena kazna, u toku 1997. godine, u Sarajevu 4,15 mjeseca, a u Tuzli 5,19 mjeseci.

Grafikon 7. (vidjeti u prilogu) pokazuje da je Općinski sud u Tuzli nešto češće utvrđivao kaznu u okviru zakonom propisane, a rjeđe je utvrđivao minimum (opći ili posebni) propisane kazne, kao i da je rjeđe primjenjivao odredbe o ublažavanju zakonom propisane kazne.

Odnos između zakonom propisane i utvrđene kazne 1998. godine

Što se tiče 1998. godine, najčešće utvrđivana kazna od strane Općinskog suda I i II u Sarajevu kazna zatvora u trajanju od 3 mjeseca i to u 34,15% slučajeva, dok je ista kazna utvrđena u Tuzli u 29,75% slučajeva. Sarajevski sudovi su u 89,92% slučajeva utvrdili kaznu zatvora u trajanju od 6 mjeseci ili u kraćem trajanju, dok je to, od strane Općinskog suda u Tuzli učinjeno u 86,71% slučajeva. Zanimljivo je da u Tuzli niti jednom nije utvrđena kazna zatvora u trajanju od 9 mjeseci, a u Sarajevu od 11 mjeseci. Zanimljivo je također da je u Sarajevu u 1,01% slučajeva utvrđena

kazna zatvora u rajanju od 15 dana što je minimalna kazna zatvora koja se, uopće, može izreći.

Kao i za prethodne godine, Grafikon 8. (vidjeti u prilogu) prikazuje koliko su često, u toku 1998. godine, sudovi primjenjivali odredbe o ublažavanju kazne, koliko su često, kao kaznu, utvrdili minimum zakonom propisane kazne (opći ili posebni) i koliko su često utvrdili kaznu u okviru zakonom propisane kazne.

Odnos između utvrdene kazne i određenog vremena provjeravanja

U članu 62. KZ FBiH je definirano:

(1) Uslovnom osudom sud učinitelju utvrđuje kaznu i istovremeno određuje da se ona neće izvršiti, ako učinitelj u vremenu koje odredi sud, a koje ne može biti kraće od 1 ni duže od 5 godina (vrijeme provjeravanja), ne učini novo krivično djelo.

Dakle, u KZ-u FBiH vrijeme provjeravanja je relativno određeno i može se kretati od 1 do 5 godina. Okolnosti koje sud uzima u obzir kada određuje dužinu trajanja vremena provjeravanja su iste one okolnosti koje uzima u obzir kada odlučuje da li će izreći uslovnu osudu i kada odmjerava kaznu. S tim u vezi, logično je očekivati da između utvrdene kazne i određenog vremena provjeravanja postoji određeni srazmjer, u smislu da utvrđena kazna u dužem trajanju ima za posljedicu određivanje dužeg vremena provjeravanja. U daljim izlaganjima dajemo pregled pomenutog odnosa na Općinskom sudu I i II u Sarajevu i Općinskom sudu u Tuzli u toku 1988., 1997. i 1998. godini

Odnos između utvrđene kazne i određenog vremena provjeravanja 1988.

Prikupljeni podaci pokazuju da je u Sarajevu najčešće određivano vrijeme provjeravanja u trajanju od 1 godine i to u 52,37% slučajeva, dok je u Tuzli najčešće određivano vrijeme provjeravanja u trajanju od 2 godine i to u 58,48% slučajeva. Najrjeđe određivano vrijeme provjeravanja i u Tuzli i u Sarajevu je 4 godine i to u Sarajevu u 1,54% slučajeva, a u Tuzli u 0,5% slučajeva. Važno je primjetiti da niti u jednom slučaju, niti na jednom sudu, nije određivano vrijeme provjeravanja u trajanju od 5 godina.

Prosječno vrijeme provjeravanja za utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od 6 mjeseci iznosi 2g i 1,46 mjesec i manje je od prosječnog vremena provjeravanja određenog za utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od 5 mjeseci koje iznosi 2g i 2,18 mjeseca. Iz toga izvodimo zaključak da Općinski sud u Tuzli, u 1988. godini, nije baš vodio računa o srazmjeru između utvrđene kazne i vremena provjeravanja. Treba reći i to da je prosječno vrijeme provjeravanja na Općinskom sudu I i II u Sarajevu iznosilo 1g i 0,79 mjeseca, dok je prosječno vrijeme provjeravanja na Općinskom sudu u Tuzli iznosilo 1g 8,98 mjeseci. Ova evidentna razlika posljedica je, po našem mišljenju, već navedene činjenice da je u Sarajevu najčešće određivano vrijeme provjeravanja u trajanju od 1 godine, a u Tuzli u trajanju od 2 godine.

Odnos između utvrđene kazne i određenog vremena provjeravanja 1997.

U 1997. godini dolazi do određenih promjena. Najčešće određivano vrijeme provjeravanja i u Sarajevu i u Tuzli je 1 godina, ali je to sada u čak 78,25% slučajeva u Sarajevu, a u 68,77% slučajeva u Tuzli. Također, zanimljivo je da je u Sarajevu u 99,26% slučajeva određeno vrijeme provjeravanja u trajanju od 1 ili 2 godine, a samo u 0,74% slučajeva u trajanju od 3 ili 4 godine. U Tuzli je, pak, u 98,02% slučajeva određeno vrijeme provjeravanja u trajanju od 1 ili 2 godine. Zanimljivo je uočiti da u 1997. godini niti jednom nije određeno vrijeme provjeravanja u trajanju od 5 godina, a u Tuzli čak niti u trajanju od 4 godine. Kada je u pitanju odnos između

utvrđene kazne i vremena provjeravanja, možemo reći da za razliku od 1988. kada se pažnja nije obraćala na Općinskom sudu u Tuzli, sada je to slučaj sa Općinskim sudom I i II u Sarajevu. Naime, Tabela 5 pokazuje da je prosječno vrijeme provjeravanja za utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od 5 mjeseci koje iznosi 1g i 2,46 mjeseca, manje od prosječnog vremena provjeravanja za utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od 4 mjeseca koje iznosi 1g i 3,09 mjeseca. Također, prosječno vrijeme provjeravanja za utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od 8 mjeseci koje iznosi 1g i 9,91 mjeseci manje je od prosječnog vremena provjeravanja za utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od 7 mjeseci koje iznosi 2g i 0,71 mjeseca. Iz rečenog proizilazi da Općinski sud I i II u Sarajevu nisu dovoljno obraćali pažnju na potrebu postojanja srazmjera između utvrđene kazne i određenog vremena provjeravanja.

Prosječno vrijeme provjeravanja za 1997. godinu iznosilo je za Sarajevo 1 g i 2,71 mjeseca, a za Tuzlu 1g i 3,84 mjeseca.

Odnos između utvrđene kazne i određenog vremena provjeravanja 1998.

I u toku 1998., kao i prethodne, najčešće je određivano vrijeme provjeravanja u trajanju od 2 godine, i to u Sarajevu u 80,71% slučajeva, a u Tuzli u 69,62% slučajeva. Također, povećao se i procenat određivanja vremena provjeravanja u trajanju od 1 ili 2 godine i sada on u Sarajevu iznosi 99,3%, a u Tuzli punih 100%. To znači da u 1998. u Tuzli niti u jednom slučaju nije određeno vrijeme provjeravanja u trajanju od 3, 4, ili 5 godina, iako je bilo krivičnih djela za koje je sud utvrdio kazne u trajanju od 10,11 ili 12 mjeseci zatvora.

Druga karakteristika 1998. godine je ponovno uočljiva nesrazmjera između utvrđene kazne i vremena provjeravanja. U Sarajevu prosječno vrijeme provjeravanja za utvrđenu kaznu u trajanju od 5 mjeseci iznosi 1g i 1,46 mjeseci i manje je od prosječnog vremena provjeravanja za utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od 4 mjeseca, koje iznosi 1g i 1,7 mjesec. U Tuzli, pak, prosječno vrijeme provjeravanja za utvrđenu kaznu u trajanju od 1 mjesec iznosi 1g i 1 mjesec i veće je od prosječnog vremena provjeravanja za utvrđenu

kaznu u trajanju od 2 mjeseca koje iznosi 1 godinu, prosječnog vremena provjeravanja za utvrđenu kaznu u trajanju od 3 mjeseca koje iznosi 1g i 0,51 mjeseca, i prosječnog vremena provjeravanja za utvrđenu kaznu u trajanju od 4 mjeseca koje iznosi 1g i 0,96 mjeseci. Također, Tabela 6 jasno pokazuje da je prosječno vrijeme provjeravanja za utvrđenu kaznu u trajanju od 7 mjeseci koje iznosi 1g i 8,57 mjeseci manje od prosječnog vremena provjeravanja za utvrđenu kaznu u trajanju od 6 mjeseci koje iznosi 1g i 8,73 mjeseca.

Prosječno vrijeme provjeravanja na Općinskom sudu I i II u Sarajevu za 1998. iznosi 1g i 2,39 mjeseca, a za Općinski sud u Tuzli 1g i 3,65 mjeseca.

Neodgovorena pitanja

U prethodnim izlaganjima smo pokušali da odgovorimo na prvih 6 pitanja, od 10 koliko smo postavili kao problem rada. Na preostala 4 pitanja odgovor je negativan. Naime, analizirajući judikaturu općinskih sudova u Tuzli i Sarajevu, došli smo do, za nas, iznenađujućih podataka.

Koliko je uslovnih osuda opozvano?

U posmatranim periodima niti jedna, od preko 3000 izrečenih uslovnih osuda, nije opozvana. Smatramo da je to posljedica dva moguća razloga. Prvi, koji bi bio za svaku pohvalu, jeste da su sudije u 100% slučajeva ispravno procijenili ličnost počinioca i postupili u potpunosti ispravno kada su mu izrekli uslovnu osudu. To znači da je njihovo uvjerenje u dostatnost uslovne osude za postizanje svrhe kažnjavanja doživjelo pozitivnu realizaciju u konstruktivnom vladanju počinioca. Drugi, koji bi, bez dvojbe, morao biti ocijenjen negativno, jeste neaktivnost organa nadležnih za otkrivanje krivičnih djela, krivično gonjenje počinitelja i presuđenje krivičnih stvari, u tom smislu da nisu signalizirali na prethodnu ili naknadnu involviranost u kriminalne radnje i prethodno izrečene krivične sankcije, što bi nekada uzrokovalo opozivanje uslovne osude, a nekada i određivanje novog, dužeg, vremena provjeravanja.

Uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom?

Ništa manje nismo bili iznenađeni podatkom da općinski sudovi u Sarajevu i Tuzli, apsolutno ne prakticiraju izricanje uslovne osude sa zaštitnim nadzorom. Teško je povjerovati da, od preko 3000 počinitelja kojima je uslovna osuda, u posmatranim periodima i pred navedenim sudovima, bila izrečena, niti jednom nije bio potreban zaštitni nadzor kako bi se počinitelj uzdržao od daljeg vršenja krivičnih djela; da nikome nije bio potreban nadzor kako bi se uzdržavao od upotrebe alkohola; da nikome nije bila potrebna pomoć da pronade zaposlenje; da nikome nije bio potreban nadzor nad liječenjem u zdravstvenoj ustanovi. Zbog svega gore navedenog, smatramo da je uzrok neizricanja uslovne osude sa zaštitnim nadzorom sasvim druge prirode. Naime, smatramo da je osnovni razlog nepostojanje, prije svega finansijskih, a zatim i kadrovskih pretpostavki. Zaštitni nadzor je vrlo težak i odgovoran posao, i u tom smislu traži vrlo obrazovan i uvježban personal organa nadležnih za sprovođenje zaštitnog nadzora.

Kako niti jedna uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom nije izrečena, jasno je da ne možemo govoriti o mjerama u okviru zaštitnog nadzora, niti o opozvanim uslovnim osudama sa zaštitnim nadzorom.

Zaključna razmatranja

Mogućnost izricanja uslovne osude ovisi od grupe, kumulativno određenih, uslova i to: mora biti izvršeno krivično djelo, učinilac tog djela mora biti krivično odgovoran, mora biti utvrđena kazna zatvora u trajanju do 2 godine ili novčana kazna, mora postojati uvjerenje suda u dostatnost uslovne osude za postizanje svrhe kažnjavanja.

Iz čl 62. KZ FBiH, a što je potvrđeno i našim istraživanjem, uslovna osuda može se izreći kako za lakša, tako i za teža krivična djela

Sticaj krivičnih djela, kao i obični povrat, kako pokazuju rezultati našeg istraživanja, nisu prepreka za izricanje uslovne osude. Dakle, sud nije ograničen u smislu izricanja uslovne osude za djela

izvršena u sticaju, ili u povratu, ali bi u svakom slučaju trebao cijeliti te okolnosti kod utvrđivanja kazne i određivanja vremena provjeravanja.

Mogućnost izricanja uslovne osude vezuje se za utvrđenu kaznu, što je razumljivo, jer ona nastaje kao rezultat ocjene okolnosti vezanih za krivično djelo i počinioca i u tom smislu odražava težinu konkretnog krivičnog djela.

Iako je uslovnu osudu moguće izreći za krivična djela za koja je utvrđena kazna zatvora u trajanju do 2 godine, naše istraživanje pokazuje, da u posmatranim periodimam, niti u jednom slučaju utvrđena kazna nije bila veća od 1 godine, pa čak ni kada su djela bila izvršena u sticaju ili povratu.

Uslovna osuda nekada može, a nekada mora biti opozvana. Osnovi za opoziv uslovne osude su: novo krivično djelo, ranije učinjeno krivično djelo za koje se nije znalo u vrijeme izricanja uslovne osude ili neispunjenje obaveza nametnutih od strane suda. Naše istraživanje je pokazalo da, na pomenutim sudovima u posmatranom periodu, niti u jednom slučaju nije došlo do opoziva uslovne osude.

Uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom predstavlja poseban oblik uslovne osude. Od uslovne osude razlikuje se samo u mogućnosti izricanja dopunskih uslova ili obaveza, i to kod onih počinitelaca kod kojih postoje uslovi za izricanje uslovne osude, ali i uvjerenje suda da počinitelj neće biti u mogućnosti da samostalno ispuni postavljene obaveze, te mu je potrebno pružiti određenu pomoć, nadzor ili brigu. U određivanju fakultativnih obaveza, u okviru zaštitnog nadzora, sud mora naročitu pažnju posvetiti ispitivanju ličnosti počinioca, te pokušati osigurati saglasnost počinioca sa određenim mjerama. Ta saglasnost nije obavezna, ali je poželjna, jer uz njegovu saglasnost lakše će se postići svrha uslovne osude. Naše istraživanje je pokazalo da, na pomenutim sudovima i u promatranim periodima, uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom nije izrečena niti u jednom slučaju. To je, po našem mišljenju, posljedica dva moguća razloga: prvo, ili u toku tri posmatrane godine nije bilo počinitelaca kojima bi se mogla izreći uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom, ili drugo, po našem mišljenju mnogo vjerovatnije, za

izricanje zaštitnog nadzora ne postoje finansijske i infrastrukturne pretpostavke.

Generalno gledajući, uslovna osuda se dosta široko primjenjuje u praksi što je razumljivo imajući u vidu strukturu izvršenih krivičnih djela. Međutim, nejasne su evidentne razlike obima primjene uslovne osude među posmatranim sudovima, pa možemo reći da je vjerovatnije da će osuđenom u Sarajevu biti izrečena uslovna osuda, nego je to slučaj u Tuzli.

Sudovi vrlo često primjenjuju odredbe o ublažavanju zakonom propisane kazne ili utvrđuje minimum zakonom propisane kazne (oko 40% slučajeva).

Kad kaznu odmjeravaju u okviru zakonom propisanih granica onda je ona u prosjeku od 3,51 mjeseca (u Tuzli 1988) do 5,19 mjeseci (u Tuzli 1997) i možemo reći da teži minimumu zakonom propisane kazne.

Iako na osnovu istih okolnosti (vezanih za krivično djelo i počinioca) sud utvrđuje kaznu i određuje vrijeme provjeravanja, istraživanje pokazuje da sudovi nisu obraćali pažnju na potrebu postojanja srazmjera između utvrđene kazne i vremena provjeravanja. Tako smo imali slučajeve da za utvrđenu kaznu zatvora u dužem trajanju prosječno vrijeme provjeravanja je kraće, nego za utvrđenu kaznu zatvora u kraćem trajanju, što se po našem mišljenju ne bi smjelo događati.

Sudovi su, uvijek, vrijeme provjeravanja određivali na pune godine, iako nema zakonskih smetnji za određivanje vremena provjeravanja i na pune mjesece. To je, po našem mišljenju, učinjeno bez razloga. Smatramo da postoje počinioci koji ne zaslužuju vrijeme provjeravanja u trajanju od 2 godine, ali ipak zaslužuju vrijeme provjeravanja u trajanju dužem od 1 godine, što bi značilo 1 godinu i 6 mjeseci.

Podatak da niti jedna uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom nije izrečena, znači da naša uslovna osuda samo na papiru pripada suvremenom mješovitom sistemu uslovne osude, dok u praktičnoj primjeni ona ostaje u granicama francusko-belgijskog sistema. To je

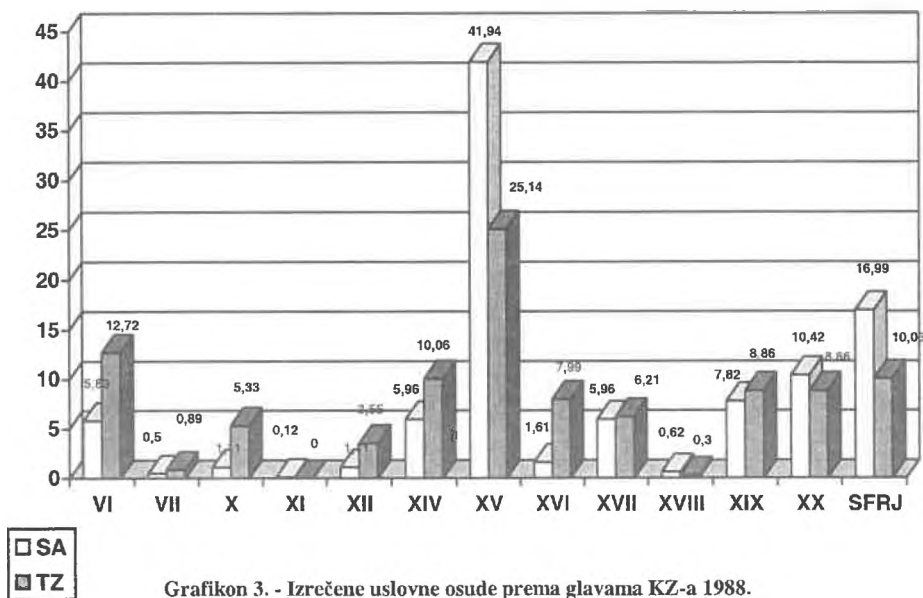
činjenica koja nas ne ostavlja ravnodušnim, iz prostog razloga što to znači da se naša sudska praksa, kada je u pitanju uslovna osuda, još uvijek nalazi na kraju XIX vijeka, kada uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom nije niti postojala.

Summary

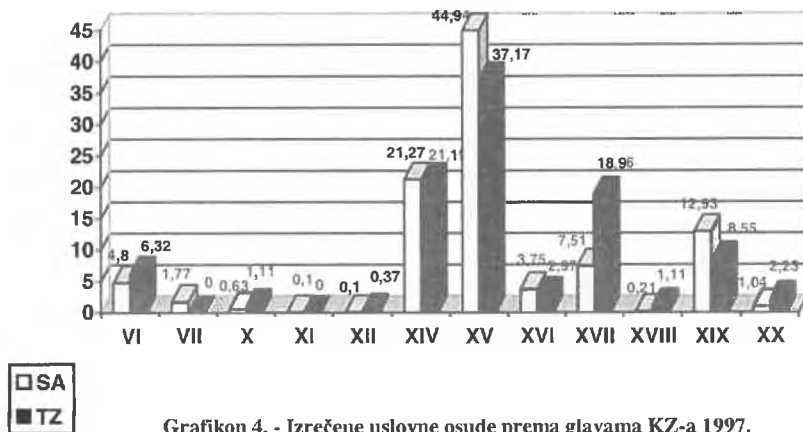
In this paper we present the results of our reseach on practical implementation of suspended sentence by judges of Municipality court I and II in Sarajevo and Municipality court Tuzla. Our research revealed some very interesting results especially regarding policy of defining a sentence that will later on be suspended. Not less important, we have come to some very interesting findings related to suspended sentence with protective supervision and recalled suspended sentences.

Keywords: *Suspended sentence, determined sentence, probation period, revocation of suspended sentence, suspended sentence with protective supervision (guardianship)*

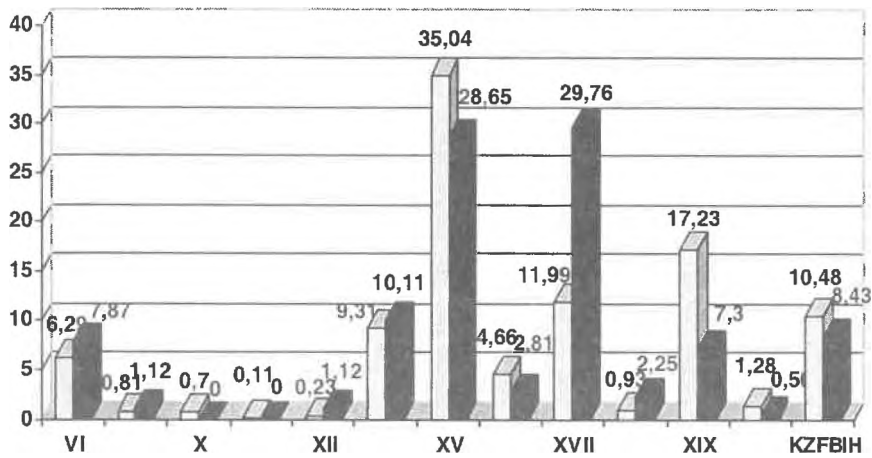
PRILOZI



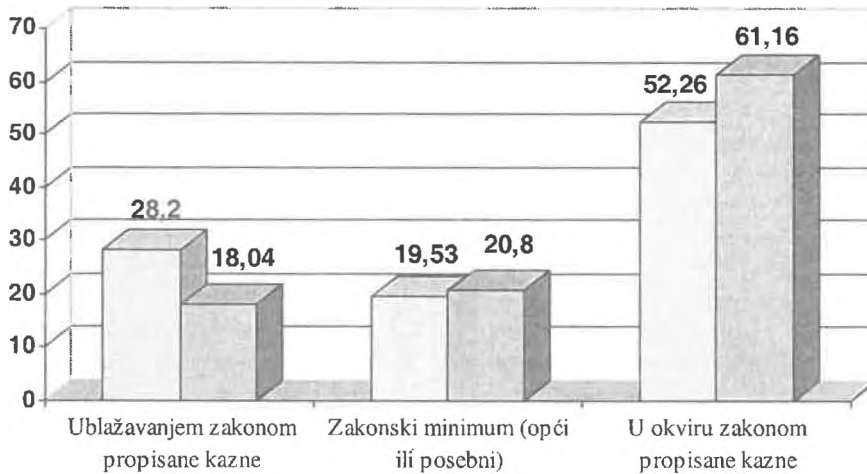
Grafikon 3. - Izrečene uslovne osude prema glavama KZ-a 1988. (vrijednosti izražene u procentima)



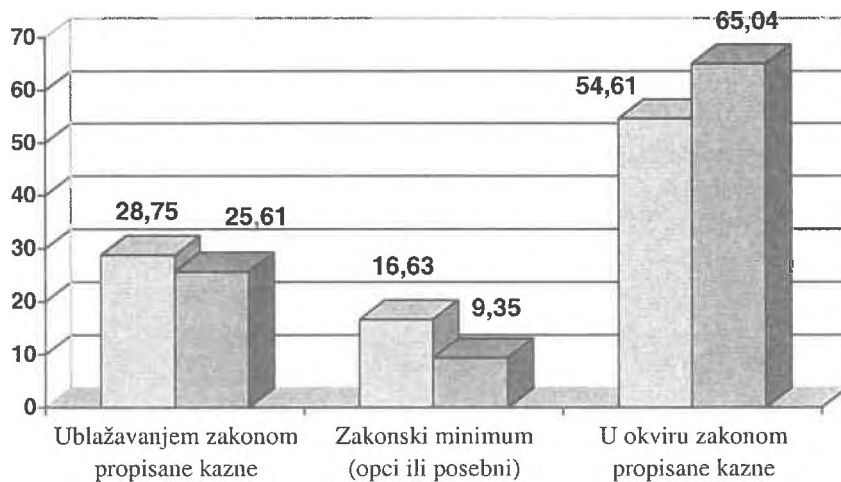
Grafikon 4. - Izrečene uslovne osude prema glavama KZ-a 1997. (vrijednosti izražene u procentima)



Grafikon 5. - Izrečene uslovne osude prema glavama KZ-a 1998.
(vrijednosti izražene u procentima)



Grafikon 6. - Način utvrđivanja kazne - 1988.
(vrijednosti izražene u procentima)



Grafikon 7. - Način utvrđivanja kazne - 1997.
(vrijednosti izražene u procentima)



Grafikon 8. - Način utvrđivanja kazne - 1998.
(vrijednosti izražene u procentima)